

Raport z Analizy Przedwdrożeniowej dla Portalu Muzeum Dziedzictwa Kresów Dawnej Rzeczypospolitej

Załącznik nr 4 Lista wymagań do Systemu

Oświadczenie/Informacja Wykonawcy

Autorem tekstów w zakresie opisu ścieżek jest Pan Mateusz Werner.

Opisy ścieżek zostały przekazane Wykonawcy przez Zamawiającego w celu realizacji zamówienia.

I. Architektura i krajobraz

Wstępny opis ścieżki

Integralnym elementem tworzącym dziedzictwo Kresów, oprócz wysuwanej zazwyczaj na czoło historii politycznej czy losów poszczególnych osób i grup, jest także dorobek architektoniczny i dziedzictwo przyrodnicze. Ścieżka będzie zatem, w nieco nostalgiczny sposób, prezentować Odbiorcy unikalny obraz Kresów, w dosłownym tego słowa znaczeniu. Jednak szeroka prezentacja obiektów różnego rodzaju budownictwa oraz pomników przyrody i krajobrazów pozwoli uzmysłwić znacznie szersze zjawisko: symbiozę człowieka z naturą, jego kreacyjne możliwości wobec tej ostatniej, ale także istotny wpływ przestrzeni naturalnej i architektonicznej na wewnętrzną konstrukcję człowieka.

Przewodnim motywem tej ścieżki, w zakresie architektonicznym, staną się dwory, które są sztandarowym przykładem materialnych pozostałości polskiego dziedzictwa na wschodzie dawnej Rzeczypospolitej. Kresowa architektura rezydencjonalna łączy się w tym kontekście z dziejami społeczno-politycznymi tych ziem, z ich fundatorami, twórcami i całym otoczeniem. To właśnie dwór był na przestrzeni wieków symbolem transferu na wschód, z serca Rzeczypospolitej, wzorców społecznych, politycznych, gospodarczych – słowem wszelkich kontekstów zachodniej cywilizacji. To on został następnie namacalnym dowodem żywej trwałości pierwiastków polskości na Kresach, które zniknęły wraz z kolejnymi burzami dziejowymi i niekorzystnymi procesami. Świadczy o tym stan zachowania prezentowanych obiektów.

Jednak walor ścieżki będzie polegał również na uwzględnieniu parków i ogrodów dworskich, które do tej pory były pomijane przy traktowaniu kulturowego dziedzictwa na Kresach. One również są przecież nośnikiem pewnych idei i myśli, które dostrzegamy w odtworzonych założeniach dworsko-ogrodowych z dawnych województw kresowych. To w dużej mierze pionierskie podejście, pozwoli już nawet w ramach ścieżek tematycznych Portalu, uzupełnić cały pejzaż kulturowy spuścizny Kresów.

Wiemy także doskonale, że ideowa, duchowa autonomia dworu oraz oryginalny, tajemniczy krajobraz kresowych ziem, rzek, lasów, stepów, wzgórz, bagien, moczar, porohów kształtował najślawniejszych wieszczów, pisarzy, malarzy, obywateli, działaczy i polityków. Dorastanie w unikalnym otoczeniu architektoniczno-przyrodniczym tworzyło u nich wyraźną więź ze swoją małą ojczyzną, co przekładało się na ich działalność, a zarazem całe dzieje Kresów. Stąd ścieżka, poprzez opisy czy przekierowania do innych ścieżek, modułów, powinna ukazać całą głębię przewodniej tematyki architektonicznej i przyrodniczej.

II. Kresy – wprowadzenie.

Meta-pojęcie i wielowymiarowy fenomen

Wstępny opis ścieżki

Omawiana ścieżka będzie w zamyśle miejscem swoistej inicjacji Odbiorcy z rozbudowywanym zasobem Portalu, stąd pozostanie ona na ogólnym poziomie. Choć ścieżka będzie miała charakter wprowadzający, będzie jednak pełniła kluczową rolę dla całego Portalu. Nie tylko wprowadzi potencjalnego Odbiorcę w tematykę kresową, która nie dla każdego musi być w pełni zrozumiała, lecz zaprezentuje i omówi zakres tematyczny pozostałych ścieżek, które we właściwy sposób będą pogłębiać i systematyzować oferowane treści.

W tym rozumieniu ścieżkę należy traktować nie tylko jako ogólną, szkolną charakterystykę pojęcia, które w ten sposób jest trudne do uchwycenia. W głównej mierze będzie to wstęp do całej narracji Portalu i Muzeum, które za cel stawiają sobie uchwycenia i zaprezentowanie wielowymiarowości fenomenu Kresów.

Nie jest jej zadaniem podawanie gotowych definicji, lecz wskazanie horyzontalnego i wertykalnego rozmiaru pojęcia, na podstawie, której Odbiorca w autorski sposób buduje swoje rozumienie Kresów. Cała oferta Portalu byłaby w tym kontekście podaniem jak najszerszych i najgłębszych narzędzi i treści.

Podstawowe cele pierwszej ścieżki będą wobec tego dwojakie. Z jednej strony twórca Portalu pragnie, by jej prześledzenie dało Odbiorcy podstawowe rozeznanie (historyczne, geograficzne, społeczne) w złożonym temacie oraz uzmysłowiło wielopoziomowość meta-pojęcia Kresów. Drugą funkcją to zobrazowanie atrakcyjności kresowych wędrówek po Portalu, który oferuje wiele innych ścieżek odzwierciedlających bogactwo i różnorodność Kresów. Ich zasygnalizowanie w ramach ścieżki wprowadzającej będzie swoistą zachętą do dalszego, samodzielnego poznawania oferty Muzeum, poprzez zejście do poszczególnych niższych modułów, sekcji, grup. Umożliwić ma to narracyjna forma i funkcjonalna budowa Portalu.

Zakres tematyczny ścieżki

Chcąc przybliżyć się do odpowiedzi na pytanie czym są Kresy, należy w pełni pojąć ich złożoność. Nie uchwycimy i nie nazwiemy ich poruszając się wyłącznie w jednym wyodrębnionym wymiarze, stąd ciężką byłaby próba encyklopedycznego i zwartego rozszyfrowania tego pojęcia. Jest ono bowiem niepowtarzalnym meta-pojęciem, które w określonej niszy czasowej i przestrzennej kumuluje w sobie różne konteksty: od cywilizacyjnego, przez polityczny, społeczno-kulturowy, po duchowo-symboliczny i przyrodniczy.

By w ramach ścieżki wprowadzającej dobrze zareklamować fenomen Kresów, a jednocześnie ofertę Portalu, koniecznym jest wskazanie wielowymiarowości tego fenomenu, czego odpowiednikiem będą poszczególne moduły tematyczne. Ich wyróżnienie wskaże pojemność zagadnienia Kresów, a równolegle będzie zapowiedzią poszczególnych działów oraz przypisanych im ścieżek i podgrup tematycznych.

Rdzeniem, wokół którego można budować wszelką narrację Muzeum o dziedzictwie Kresów dawnej Rzeczypospolitej, jest fundament **historyczno-geograficzny**. Kresy, co prawda mają w dużej mierze znaczenie metaforyczne, co zaszczeplił w nas Wincenty Pol, jednak nie oznacza to, że przestrzeń historyczna i geograficzna jest całkowicie nieuchwytna, toteż można ją pominąć. Wręcz przeciwnie, dostępny stan wiedzy zezwala, jeśli nie na pełny opis, to przynajmniej na próbę jej przybliżenia.

W związku z potrzebą zarysowania tej przestrzeni należy stworzyć pierwszy wymiar tematyczny. Usytuuje on Kresy w czasie i przestrzeni łącząc je z konkretnymi wydarzeniami, postaciami, procesami i ziemiami, tworząc odpowiedni fundament dla budowy dalszej opowieści. Uszeregowanie wyjściowych informacji, stworzenie tła faktograficznego i wskazanie kamieni milowych w budowie kresowej rzeczywistości (oraz mitu) będzie miało szczególną wartość dla osób niejako poznających Kresy od samego początku.

Mając zdefiniowany punkt wyjścia dla opowieści o poszczególnych aspektach dziedzictwa Kresów dawnej Rzeczypospolitej, można wskazywać kolejne ich perspektywy jako poszczególne wymiary tematyczne. Wszystkie one będą jednocześnie omówieniem dokonań i spuścizny, powstałej w czasie wielowiekowego rozwoju życia zbiorowego na Kresach. Funkcjonując w określonych warunkach geopolitycznych i historycznych (pierwszy komponent meta-pojęcia), wydały one bowiem różne owoce kultury materialnej i niematerialnej (drugi komponent).

Proponowany podział tematyczny nie musi być ostateczny. Wobec różnych prób typologizacji i podejść metodologicznych, może okazać się niezbędną próba ich kombinacji. Wraz z rozbudową zasobów treści zwiększy to szansę na komplementarne uchwycenie i zaprezentowanie specyfiki dziejów i dorobku Kresów dawnej Rzeczypospolitej. Początkowo podział ten może się opierać na różnych tematycznych aspektach dziejowego trwania i rozwoju cywilizacji, która na Kresach przybrała kształt unikalnego fenomenu.

Poza wskazanym wymiarem **historyczno-geograficznym (1)**, zakres tematyczny ścieżki mógłby uwzględniać następujące, często nachodzące na siebie wymiary:

Wymiar duchowo-kulturowy (2). W tym miejscu sygnalizuje się Odbiorcy, że Kresy to miejsce, gdzie mamy do czynienia z oryginalną obyczajowością, tradycjami, literaturą, wysoką sztuką (malarstwo, rzeźba, muzyka), nauką i innymi wytworami aktywności intelektualnej. To także bogaty dorobek fermentu myśli i idei, jako wypadkowa oddziaływania na siebie różnych kultur, religii, a nawet cywilizacji.

Wymiar polityczny (3). Wskaże on funkcjonowanie elementów ustroju i życia publicznego na Kresach, które były instalowane na Kresach wzorem swoich odpowiedników w metropolii (Królestwie Polskim, centralnych prowincjach Korony), ale dostosowały się także do realiów otoczenia i nimi przesiąkały – regalia i symbole władzy, sejmiki ziemskie, samorządy, rady miejskie, samorządy, czy też elity władzy wrastające w ziemię i podlegające różnym procesom (polonizacji, depolonizacji, rutenizacji itp.)

Wymiar społeczny (4). Powinien on uwypuklić, że życie na Kresach to także barwna, aczkolwiek skomplikowana i zmieniająca się w czasie struktura społeczna; to różne stany i grupy społeczne, które często w rywalizacji o swoją pozycję odpowiadały za dynamikę kresowego życia. Z jednej strony to wielkie kresowe rody, które nadawały ton życia publicznego nie tylko w województwach kresowych, ale w całej Rzeczypospolitej. Z drugiej natomiast, to kresowy lud i jego wąskie wspólnoty lokalne, które wiodły swój żywot z dala od głównych problemów polityki i cywilizacji, ale mimo wszystko w unikalny sposób.

Wymiar narodowy (5). Opowieść o Kresach z pominięciem tematyki narodowej zawsze będzie niepełna. XIX-wieczne zmiany w pojmowaniu narodu, dotarły również tam, gdzie zaczęły się rodzić „nowe” narody wedle nowoczesnego konceptu. Grupy etniczne, które do tej pory funkcjonowały w ramach jednego organizmu państwowego, jednej Rzeczypospolitej, musiały przez kolejne stulecia określić swoje podejście do tego dziedzictwa i względem sąsiadów. Swoisty tygiel narodów rzutował naturalnie na wszelkie inne dziedziny życia, co powinno zostać wskazane Odbiorcy.

Wymiar religijny (6). Krajobraz Kresów to przestrzeń współwystępowania wielu religii, zaś wiara i jej różne obrządkowe na zasadzie sprzężenia zwrotnego oddziaływały na życie społeczne, kulturowe, narodowe i polityczne. Osobne potraktowanie tego zakresu tematycznego wynika z faktu, że w symbolicznym wymiarze Kresy, to przestrzeń najdalej na wschód wysuniętych katedr i barokowych kościołów i najdalej na zachód usytuowanych cerkwi. Zaś pośród nich zbory, synagogi i meczety. Wszystkie one (wraz ze sztuką sakralną, liturgią itp.) stanowią integralny obraz Kresów.

Wymiar militarny (7). Zazębia się on znaczenie z tymi wskazanymi powyżej, jednak z racji swojej wagi i udziału w ogólnych dziejach Kresów, zasługuje na wyodrębnienie. Można w nim pomieścić zarówno sztukę wojenną, jak i urzędy wojskowe, budownictwo wojskowe, dzieje społeczno-polityczne, a także bardzo istotny mit obrońców Kresów stojących u bram Rzeczypospolitej.

Wymiar materialny (8). Jest on pochodną niemal wszystkich wyżej wymienionych wymiarów. Jego osobne potraktowanie motywowane jest tym, że dziedzictwo materialne to miejscami jedyna namacalna spuścizna dawnego życia na Kresach, które w wielu innych aspektach zatarła burza dziejów. Będą tu zatem budowle sakralne, wojskowe, zamki, forty, osady, rezydencje, dwory, architektura miejska, ludowa, przedmioty życia codziennego, ubiór, militaria, monety, dokumenty, pieczęcie, cmentarze i nekropolie oraz wiele innych zabytków i przedmiotów.

Wymiar dziedzictwa naturalnego (9). Otaczająca nas przyroda i krajobraz w równie dużym stopniu definiują naszą tożsamość co inne dziedziny, co widać doskonale chociażby w twórczości wieszczów. Stąd dziedzictwo naturalne powinno stanowić osobny zakres



tematyczny, jako niezbędne do oddania ducha i obrazu Kresów. Będą to zatem nie tylko opisy literackie i poetyczne, ale również wszelkie ryciny i obrazy.

Kresy, czyli cały zbiór cech i wyznaczników oferowany przez to meta-pojęcie, pozwalają utożsamiać wiele zjawisk i miejsc. Jednak są jednocześnie zbyt pojemne by zaciemniać ich wewnętrzną różnorodność i specyfikę. Stąd wraz z rozbudową zasobu i treści Muzeum oraz Portalu może zaistnieć potrzeba dodatkowej typologizacji przekazu większości z zaprezentowanych powyżej wymiarów. Wewnątrz nich narracja może się odbywać na poziomie **cywilizacyjnym** (makrohistoria dziejów Rzeczypospolitej i Europy), **narodowym**, **regionalnym** (uwzględniający zróżnicowanie kresowych małych ojczyzn i polis – od Podola po Inflanty) **mikrohistorii** obrazującej życie pojedynczej jednostki czy zamkniętej drobnej wspólnoty.

Materiał ilustrujący

Początkowy etap realizacji zadania oraz właściwości ścieżki wprowadzającej, dają szersze możliwości w doborze zasobu ilustrującego. W tym wypadku można wykorzystać nie tylko konkretne kolekcje czy zasoby muzealne bądź prywatne, lecz także treści funkcjonujące już w internecie – w zdigitalizowanej, mniej lub bardziej ogólnodostępnej formie.

Choć w mniejszym stopniu niż we właściwych ścieżkach tematycznych liczy się tutaj unikalność ilustrujących treści, to nie mogą one rezygnować z cechy atrakcyjności. Będą bowiem, jak to zaznaczono wcześniej, pełnić rolę zapowiedzi dalszej wędrówki po Portalu. Stąd potrzeba ich szerokiego, różnorodnego doboru.

Propozycja przykładowych wątków do uwzględnienia przy poszukiwaniu i tworzeniu zasobów dla konkretnych wymiarów tematycznych.

1. **historyczno-geograficzny** (mapy od XVI do XX wieku, podział administracyjny, wielkie postacie historyczne, unie, traktaty, pokoje, przywileje, wielkie bitwy i wydarzenia na obrazach i rycinach, wiodące miasta życia politycznym i kulturowym, twierdze graniczne i odcinki granic)
2. **duchowo-kulturowy** (pomniki literatury, sztuki, elementy tradycji i obyczaju)
3. **polityczny** (sejmiki, trybunały, sądownictwo, system feudalny, konfederacje, powstania, nadania szlachectwa, urzędy i elity władzy, manifestacje, wybory, traktaty polityczne)
4. **społeczny** (grupy społeczne na przestrzeni dziejów, rody szlacheckie i magnackie, grupy etnograficzne, portrety i zdjęcia, uroczystości i obchody, działalność stowarzyszeń, życie gospodarcze, handel, rzemiosło, przemysł, grupy zawodowe)
5. **narodowy** (naród szlachecki, emancypacja narodów kresowych, walka narodowowyzwoleńcza, procesy polonizacji/depolonizacji itp.)
6. **religijny** (budowle sakralne, sztuka sakralna, zabytki liturgiczne, przywódcy religijni, unie kościelne, twórczość religijna, pielgrzymki, procesje, obchody religijne)

7. **militarny** (elementy uzbrojenia, sztuka wojenna, zamki i osady wojskowe, urząd hetmański, konflikty, wyprawy i kampanie wojskowe)
8. **materialny** (wszelkie zabytki ruchome i nieruchome)
9. **dziedzictwo naturalne** (krajobrazy, opisy fauny i flory)

III. Rody kresowe - Potoccy herbu Pilawa Srebrna

Wstępny opis ścieżki

Pierwszorzędnym zagadnieniem, które zawiera w sobie niemal wszystkie zakresy tematyczne fenomenu Kresów, a przez to doskonale go obrazuje, jest historia rodów kresowych. Wybór jednego z nich do zainaugurowania serii ścieżek poświęconych wielkim rodom dawnej Rzeczypospolitej, w inspirujący sposób pokaże odbiorcy całe spektrum tematów możliwych do prześledzenia wraz z ich dziejami.

Potoccy herbu Pilawa Srebrna, wywodzący się początkowo z małopolskiej wsi Potok, już od XVI wieku związali się z Rusią i Podolem (rozszerzając później swe posiadłości również w województwie wołyńskim i bractawskim). Głównie dzięki nagradzanej królewskimi ofiarnej służbie wojskowej, ale i bogatym ożenkom oraz swej przedsiębiorczości, zdobyli już w kolejnym stuleciu znaczącą pozycję ekonomiczną i polityczną w Rzeczypospolitej – bywali wojewodami kijowskimi i bractawskimi.

Choć nie wszystkie posiadłości Potockich (w nowożytności) znajdowały się na Kresach w ich ścisłych ramach geograficzno-historycznych, to poprzez koligacje z innymi rodami kresowymi (Czartoryscy, Sanguszkowie, Radziwiłłowie) wrastała w nich kresowa obyczajowość, kultura, mentalność. W tym kontekście przedstawione dzieje rodu od XVI do XX wieku są doskonałą egemplifikacją ogólnych dziejów Kresów od budowy na wschodzie Europy potęgi Rzeczypospolitej i forpocząty cywilizacji łacińskiej do tamtejszego regresu polskości.

Na przykładzie Potockich ścieżka zaprezentuje Odbiorcy rozmach wzajemnego oddziaływania wielkich rodów z Kresami. Aspekty obecności i działalności różnych gałęzi tej rodziny w dużej mierze pokrywa się z wielowymiarowością kresowej specyfiki. Mówi o tym historia prywatnych miast (np. Przemyślany, Buczac, Humań), czy rodowych rezydencji, dóbr i majątków (np. Stare Sioło, Antoniny, Kurowice). Są to także dzieje społeczne w postaci licznych fundacji świeckich (ratusz w Buhaczu i Stanisławowie) i sakralnych (kościół, kolegiaty, klasztory, cerkwie) oraz gospodarcze (np. cukrownia w Uładówce, gorzelnia, tartaki). Uzupełnia to również imponujący dorobek niematerialny i materialny (parki, stadniny, biblioteki, kolekcje) w dziedzinie kultury i kultywowaniu kresowej obyczajowości. Ścieżka uwzględni także namacalną obecność przedstawicieli Potockich w życiu politycznym i społecznym Kresów, sygnalizując historię poszczególnych osób.

Atrakcyjność ścieżki tkwi w możliwościach wykorzystania niezwykle bogatego materiału ilustrującego, który stanowią zachowane w swej naturalnej formie zabytki muzealne, archiwalia czy ikonografia w muzeach polskich, a docelowo także zagranicznych.

Potoccy, a następnie inne rody kresowe włączone do oferty Portalu w kolejnych etapach jego rozbudowy, pokażą Odbiorcy rolę polskiego domu i rodu w kształtowaniu dziedzictwa Kresów. Zobrazują także proces wrastania członków rodu w kresową ziemię, ich przywiązanie do kresowej tradycji i specyfiki, która kultywowana w różny świadomy sposób wpływała na ich losy. Tym samym uzmysłowią odwiedzającym Portal pewne uniwersalne, dwukierunkowe zjawisko, obecne także w innych ścieżkach: budowa dziedzictwa Kresów przez jego wielowiekowych aktorów, a zarazem twórcza funkcja kresowego fenomenu wobec życia dotyczących go ludzi, rodów, grup, pokoleń.

IV. Wyznania na Kresach

Kresowa mozaika religijna

Wstępny opis ścieżki

Mówiąc o wielowymiarowym fenomenie Kresów nie sposób pominąć kwestii wyznań religijnych, które należą do pierwszorzędných kategorii opisujących ten fenomen.

W tym kontekście widzimy wyraźnie, że ścieżka traktująca o mozaice wyznaniowej na kresach jest bardzo dobrym modułem, wokół którego (wraz z kilka innymi) można rozpocząć proces rozbudowy treści prezentowanych na Portalu. Dzieje się tak, ponieważ kwestia współwystępowania wielu religii na Kresach łączy się w ścisły sposób z innymi zakresami tematycznymi. Mieści ona w sobie większość zakresów wskazanych w ścieżce wprowadzającej. Zaś ujmując rzecz historycznie, fakt ten stał stanowił bardzo często genezę wielu innych zjawisk w życiu mieszkańców Kresów, ale i całego państwa.

I tak dzieje wyznań na Kresach są sprzężone z dziejami politycznymi i ustrojowymi tych ziem. Wraz z włączaniem w XIV w. do Królestwa Polskiego terenów Rusi Halicko-Włodzimierskiej, rozpoczętym przez Kazimierza Wielkiego, na obszarze wschodniej Słowiańszczyzny pojawiał się i wrastał rzymski katolicyzm. Z kolei za sprawą unii w Krewie (1385), chrześcijaństwo przeniosło się także na tereny Wielkiego Księstwa Litewskiego. Oba procesy miały swoje nieocenione znaczenie cywilizacyjne. Podobnie jak wielce doniosłym wydarzeniem była unia brzeska (1596), która wynikając ze specyfiki Rzeczypospolitej po włączeniu Kresów do Korony, zdefiniowała na kolejne wieki mapę społeczno-religijną tej części kontynentu.

Cała tematyka wyznaniowa w konstruowanym przez Portal przekazie do Odbiorcy powinna być wszakże powiązana z ogólnoustrojowymi uwarunkowaniami I Rzeczypospolitej. Wyróżniała się ona na tle nowożytnej Europy, jako areny wojen religijnych, rozwiązaniami tolerancyjnymi, na czele z pomnikową Konfederacją Warszawską (1573).

Głównym założeniem ścieżki powinno być jednak także pokazanie, że materia wyznaniowo-religijna w sposób dobitny pokazuje obustronne oddziaływanie kręgów kulturowych i transfer poszczególnych pierwiastków – religijnych, etnicznych, ideowych – w unikalnej przestrzeni Kresów. To nie tylko przesuwanie się religii łacińskiej na wschód Europy, ale także włączenie do państwa ukonstytuowanego w tradycji zachodniej, chrześcijaństwa o wschodniej, bizantyjskiej proveniencji. W tym rozumieniu ścieżka powinna sygnalizować przełożenie się tych doniosłych procesów dziejowych na inne aspekty życia społecznego – dyfuzję i ferment intelektualny oraz inspiracje i wzajemne wpływy w dziedzinie kultury materialnej.

Nie oznacza to bynajmniej utraty z pola widzenia innych religii monoteistycznych czy odłamów chrześcijańskich, które tworzyły obraz Kresów wraz ze reprezentującymi je grupami etnicznymi czy społecznymi. Wręcz przeciwnie, wskazana jest obecność w ramach ścieżki

Żydów, Tatarów, Ormian, Karaimów czy przedstawicieli religii protestanckich, których życie religijne również kreowało barwne oblicze Kresów.

Tym bardziej, że wszyscy oni wraz z katolikami, grekokatolikami i prawosławnymi tworzyli dziedzictwo materialne Kresów. Jak stwierdzają specjaliści z poszczególnych dziedzin, wiele z nich przyjęło tak unikalną formę, dzięki kresowej dyfuzji kulturowej, którą determinował bliski kontakt i współistnienie w jednym państwie bądź na jednej ziemi wielu religii. Nakłada to niejako obowiązek zapoznania Odbiorcy z tą różnorodnością obejmującą m.in. budownictwo sakralne czy elementy liturgiczne i obiekty kultu religijnego.

Konstrukcja i założenia ścieżki będą zatem korespondować z ideą ścieżki wprowadzającej. Tutaj również Odbiorca otrzyma bazę historyczno-geograficzną, w zakresie podstawowych pojęć, wydarzeń, procesów i postaci, by następnie odrywać niezgłębione piękno kresowej mozaiki religijnej.



Kazimierz Wielki zezwala biskupowi ormiańskiemu Grigorowi na przebywanie we Lwowie – 1367 rok AGAD



Ponowne zajęcie Rusi w 1366. Bogactwo i oświata,
J. Matejko



Akt Konfederacji Warszawskiej 1573 AGAD



Mapa religijna RP w 1573 roku



Męczennicy z Pratulina, W. Eljasz-Radzikowski
1874

Obraz nawiązujący do krwawej likwidacji przez carat cerkwi unickiej



Cerkiew klasycystyczna w Drohiczynie z dobudowanymi po 1839 prawosławnymi kopułami

Schemat komponentów logicznych

